

TIẾNG TRỐNG MA COONG

LÊ CHIÊU PHÙNG

Gần cuối con đường 20 Quyết Thắng nằm lọt giữa những dãy núi đá vôi Kê Bàn phía Tây huyện Bố Trạch là nơi bà con tộc người Ma Coong sinh sống. Đây là địa bàn vùng cao nên vào mùa mưa lụt thường xuyên bị chia cắt, khí hậu khắc nghiệt. Do cách trở giao thông nên đời sống của bà con gặp rất nhiều khó khăn. Tuy nhiên, chính trong khó khăn, gian khổ ấy, người Ma Coong xã Thượng Trạch đã sáng tạo ra những nét đẹp văn hóa độc đáo với những lễ hội độc nhất vô nhị thể hiện giá trị nhân văn cao của dân tộc mình, đó là Lễ hội làm trống và đập trống.

Người Ma Coong hiện có trên 390 hộ với trên 1.900 khẩu chiếm 95% dân số của xã Thượng Trạch. Số tộc người còn lại là người Trì, Khùa, Pa Cô, Pa Hy, Sách. Cuộc sống của họ chủ yếu dựa vào rừng, làm nương rẫy, chăn nuôi gia súc, gia cầm.

Lưu truyền dân gian của người Ma Coong kể lại rằng, trước đây người Ma Coong chưa làm được trống. Về đêm để xua đi tà ma, thú dữ, họ thường đốt lửa, lấy cây mây đập xuống đất, vào thân cây tạo ra những âm thanh và cùng nhau hò reo, nhảy múa... Đây cũng là tín hiệu để mọi người được gặp gỡ giao lưu. Theo thời gian, từ săn, bắt, hái, lượm, người Ma Coong đã biết trồng khoai, trồng sắn, trồng rừng, chăn nuôi. Và từ những công cụ sản xuất, những nguyên liệu đó, bà con đã sử dụng đưa vào sinh hoạt văn hóa cộng đồng. Cùng với thời gian, các công cụ tạo âm thanh càng được cải tiến và chiếc trống cũng ra đời từ đó.

Trống của người Ma Coong không giống trống của bất cứ dân tộc nào đặc biệt là trống được làm cho lễ hội đập trống. Vào rạng sáng 16 tháng Giêng âm lịch hàng năm, khi gà rừng cất tiếng gáy, chủ lễ và các già làng đến từ các bản khác làm lễ động rừng tại sân bản Cà Roòng (bản

trung tâm của xã Thượng Trạch). Lễ vật gồm: Đọt cây đùng đình, bắp chuối rừng và rượu nấu từ men lá. Sau khi làm lễ cúng Giàng. Tất cả thanh niên trai tráng đã được tuyển chọn vào rừng Bụt chặt cây tre đực, mây già đem về làm trống hội. Chủ lễ làm lễ kính cáo với *ma mót* (ma trong gia đình của chủ lễ) xin để mang tang trống và nổi đồng ra sân bản. Tục truyền, chiếc nổi đồng chỉ dùng vào việc luộc cây mây và lấy nước sôi tưới lên mặt trống cho mềm da; không được nấu nướng hay dùng vào bất cứ một việc gì khác. Theo người Ma Coong, trống hội chỉ thiêng khi làm ở nơi linh thiêng. Với các tộc người sống giữa đại ngàn Trường Sơn, nơi có những cây cổ thụ ở hai bên dòng suối hoặc dưới chân ngọn núi cao... thường là nơi các thần linh trú ngụ. Người Ma Coong coi bản Cà Roòng là nơi có rừng ma, ngọn núi cao, suối chảy quanh bản... là mảnh đất linh thiêng. Nên từ xưa tới nay, sân bản Cà Roòng được chọn là nơi làm trống và cũng là nơi diễn ra lễ hội đập trống.

Sau khi hoàn tất các thủ tục và mọi thứ đã chuẩn bị đầy đủ họ bắt đầu các công việc làm trống hội. Chủ lễ kiểm tra và xin Giàng cho treo trống lên giữa sân bản. Trong thời gian chờ làm lễ, không được ai đến sờ vào trống. Trống của người Ma Coong có đặc điểm nổi bật là mỗi năm thay mặt trống một lần. Do đó, từ năm trước, dân bản làm lễ mổ bò, lấy da phơi khô và cắt cẩn thận chờ đến ngày lễ hội. Để bung mặt trống, người Ma Coong dùng mây rừng đã luộc nước sôi, xâu chéo với nhau, lấy nệm làm bằng thân cây tre đực nệm chặt lại, kéo căng mặt trống cho đến khi chủ lễ kiểm tra đạt yêu cầu mới cho treo trống lên ở vị trí làm lễ. Như vậy, với da bò, thân gỗ hộp, giây mây rừng và cây tre đực... người Ma Coong đã làm ra chiếc trống thiêng của mình. Chiếc trống đó chỉ có một kích cỡ, một cách làm được truyền từ đời này sang đời khác và cũng chỉ có một không gian sử

đụng duy nhất đó là trong lễ hội.

Người Ma Coong không ai được tự ý làm trống, không sử dụng trống vào một công việc nào khác. Trống trở thành vật thiêng, là biểu tượng về kết nối cộng đồng, biểu dương sức mạnh. Chính vì vậy, trong lễ hội đập trống, trống được coi là tâm điểm, là sự chú ý của cả cộng đồng trong suốt diễn trình của lễ hội. Với âm thanh vang vọng, ngân dài giữa núi rừng, tiếng trống được xem như một phương tiện để thông quan với thần linh. Người Ma Coong tin rằng, trống đánh lên là dấu hiệu của điều lành. Niềm tin ấy giúp đồng bào có thêm sức mạnh vượt qua bao khó khăn trong cuộc sống, vì vậy trống của người Ma Coong không được phép mua bán.

Để nhớ công lao của các vị già bản tiên tổ và cầu mong bốn mùa làm ăn thuận lợi, hàng năm cứ vào tháng giêng âm lịch, người Ma Coong tổ chức cúng Giàng, gắn với lễ cúng là hội đập trống. Hội đập trống là ngày thiêng nên tất cả các nghi lễ trong hội được thực hiện nghiêm ngặt và thận trọng. Trước khi làm lễ, chủ lễ thấp sáng nền sáp ong và khấn Giàng rồi đánh một hồi trống dài. Theo người Ma Coong, đây là hồi trống thông báo với các thần linh, mời con ma từ rừng thiêng về dự lễ hội, ăn nắm xôi, uống chén rượu cần, nghe tiếng trống để phù hộ cho mọi người. Tiếng trống như một hiệu lệnh, thông tin giữa người đang sống với các thần linh, với người ở thế giới bên kia, trống như một công cụ để liên hệ với những âm hồn và các thần linh. Sau phần lễ, chủ lễ đánh một hồi trống mở hội và mọi người tổ chức thành từng nhóm thay nhau vào đập trống cho đến khi mặt trống vỡ mới thôi. Theo quan điểm của người Ma Coong, năm nào mà tiếng trống nghe vang, chắc và trống vỡ sớm... năm đó sẽ được mùa, ít gặp tai họa. Ngược lại năm nào mà tiếng trống nghe đục, không vang, trống vỡ muộn hoặc không vỡ thì năm đó có điềm báo không lành, Giàng không vui, Giàng không cho yên.

Hội đập trống của người Ma Coong mang tính cộng đồng rất cao, ai cũng tham gia được, không phân biệt giàu nghèo, sang hèn... Mặt khác, không gian trình diễn của hội đập trống có tính sân khấu, thời gian xuyên suốt cả đêm hội, mặt trống vỡ nhưng người dự hội vẫn tiếp tục đập. Theo quan niệm của người Ma Coong, ai đập trống mạnh và đập được nhiều thì năm đó Giàng cho sức khoẻ, vui vẻ cả năm. Sau đêm hội, chủ lễ làm lễ xin

Giàng hạ trống xuống và đem tang trống, nôi đồng cất nơi trang trọng tại gia đình ông chủ đất - cũng là chủ lễ, chờ đến lễ hội năm sau.

Lễ hội đập trống của người Ma Coong là lễ hội cầu may, cầu mùa và cũng có ý nghĩa phồn thực. Trong lễ hội, hành động đập trống là điểm nhấn và trống trong lễ hội có vai trò hết sức quan trọng, làm nền cho đêm lễ hội mang đậm màu sắc của tín ngưỡng phồn thực. Trong một năm, người Ma Coong không có nhiều lễ hội nên tất cả tinh hoa, trí và lực được tập trung vào lễ hội đập trống. Người Ma Coong gửi gắm niềm tin vào các thần linh thông qua chiếc trống thiêng. Tất cả gửi gắm công sức, thời gian cũng như những nét tinh hoa, đặc trưng nhất của cộng đồng vào trong lễ hội. Đây chính là nét độc đáo, thể hiện bản sắc riêng, tạo nên sự khác biệt và là điểm mạnh trong tổng thể văn hoá của người Ma Coong nói chung và lễ hội làm trống và đập trống. Lễ hội đập trống cũng là dịp để người Ma Coong biểu dương sức mạnh, tinh thần đoàn kết, khát vọng sống mãnh liệt và cùng cố thêm các mối quan hệ với các tộc người anh em khác và càng có ý nghĩa cao hơn khi tộc người Ma Coong sống heo hút giữa núi rừng đại ngàn Trường Sơn. Trống được làm ra với những nghi thức nghiêm ngặt để rồi “đập” vỡ nó trong đêm lễ hội mà không phải sử dụng trống trong vai trò là một nhạc như các dân tộc khác.

Cùng với bao lễ hội khác của các dân tộc, giữa đại ngàn Trường Sơn vẫn tồn tại một lễ hội độc đáo mang đậm bản sắc văn hóa dân tộc, vẫn nguyên nét hoang sơ như vốn tên gọi của nó “hội đập trống của người Ma Coong”. Và càng khâm phục hơn, dẫu cuộc sống còn gặp nhiều khó khăn nhưng bà con vẫn giữ được những nét đẹp văn hoá thiêng liêng, độc đáo riêng của mình

